

AZ „EX SITU” ÁLLATTENYÉSZTÉSI GÉNMEGŐRZÉS SZEREPE A REGIONÁLIS VIDÉKFEJLESZTÉSBEN

EX-SITU GENECONSERVATION FOR REGIONAL RURAL DEVELOPMENT

PROF. DR. HABIL. SEREGI JÁNOS
DR. PHD SEREGI JÁNOS
VARGA LÁSZLÓ
Kaposvári Egyetem

Abstract

It is our common task to raise the level of animal husbandry. This topic has high importance for traditional species, breeds and their adequate use. It is possible or may possible to use these specimen as raw material for handmade products. Recently established 'Festetics Imre Zoo-park' is a perfect and new example on it in Keszthely-Gyenesdiás. You may find details on its whole scale function beside the primary show role in our presentation. This park is basis for the neighbouring eco-park establishment and strongly connected to the regional integration plans, by both its touristic attraction and market product gifted capacity. The project can apply for assistance from Bakonyerdő Forestry, Balaton Uplands National Park and local authorities. Additional support is necessary from NAKVI (Institute for National Agrar-consultancy and Education). Methodology and regional effect is a model for further developments.

Összefoglaló

Állattenyésztésünk színvonalának emelése valamennyiünk feladata. Vonatkozik ez különösen a hagyományos állatfajainkra, fajtáinkra, azok tudatos felhasználására. Ezek egyedei egyre több helyen jelent(het)nek lehetőséget arra, hogy az állati eredetű, ún. „kézműves termékek”-hez is alapanyagot szolgáltatassanak. A közelmúltban kialakított Keszthely-Gyenesdiási „Festetics Imre Állatpark” is példa erre. Előadásunkban annak bemutatató funkcióján túl egyéb hatásairól is beszámolunk. Ez a park ugyanis működésében érintheti a régió ökoparki terveit, integrációs törekvéseit. Kapcsolódhat a helyi turisztikai, termék-előállítás és piaci működéséhez. Ehhez a projekt igényelheti a Bakonyerdő, Balaton felvidéki Nemzeti Parki Igazgatóság, a környéki önkormányzatok közreműködését. Szükséges a létrehozóknak a NAKVI (Nemzeti Agrár-szaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet) további támogatása. A projekt módszerét és regionális hatásait modellértékűnek tartjuk.

1. A állati eredetű génmegőrzés céljai

A génmegőrzés célja a genetikai erőforrások védelme a biodiverzitás megőrzése, etikai és esztétikai szempontokat is figyelembe véve. A populáció géndiverzitásának fenntartását befolyásoló tényezők fenntartása Génmegőrzés lehet: in situ: az eredeti helyszínen, ex situ: nem az eredeti helyszínen, hanem pl. mesterségesen létrehozott körülmények között.

1.1. Saját vizsgálatok

Reischl Gábor 2005. évi „regionalitás és Ökológia: Épített jövőnk” című tanulmányában megfogalmazza: „Lényeges megkülönböztetnünk a teremtés és a termelés fogalmát. Az előbbi a hosszú távú gazdálkodás, a föld művelése, ami kultúrát, kultúrtáját eredményez, az utóbbi a föld minél gazdaságosabb kihasználása, ami gyakran nehezen kontrolálható káros hatásokat indukál a táj gazdasága leépül, „agrársivataggá” silányul.”. Ezért a lakosság megélhetésében, foglalkoztatásában újra szerepet kell adni az állattartásnak és zöldség-gyümölcs-termesztésnek Ennek a hagyományos magyar fajtákból kialakított egészséges állomány-összetétel, az egykor itt meglévő biodiverzitáson kell(ene) alapulnia. Az újra beinduló, ill. megszervezendő mezőgazdasági tevékenységen kívül ebben nincs más alternatíva.

A helyzet javításához, a hungarikumok előállításához nélkülözhetetlen az integráció az állattenyésztésben, a vidékfejlesztésben. Ebben hazánkban a Nemzeti Park Igazgatóságok (továbbiakban NPI) – saját megközelítésünkben – elhelyezkedésük alapján felölelik és jellemzik a régiókat, így állattenyésztésükkel (gazdálkodásukkal) részben modelt adhatnak a mezőgazdaságnak, a régiókon keresztül országunk „ökológiai testének” megőrzéséhez.¹

1.2. Adatok az állati eredetű ökológiai termékek versenyképességéhez

Napjainkban állattenyésztésünk a kiutat, a bővítés és az értékesítés szélesítését keresi.

Az öko (bio) alapanyagok (húsok) és termékek pozitív élettani hatásai évek óta ismertek. Ez azok konjugált linolsav (CLA) és n-3 (omega-3) telítetlen zsírsav tartalmuknak köszönhető.

A fogyasztók érdeklődése a takarmányozás egészségre gyakorolt aspektusai iránt az elmúlt években megnőtt. A természetes forrásokból származó egészséges táplálóanyag-tartalom részaránya az élelmiszerminőség meghatározó paraméterévé vált. A már említett célkitűzés, a hazai állattenyésztés fejlesztésének bővítése, két hagyományos, őshonos állatfaj, a mangalica és a magyar szürke szarvasmarha célzott felhasználásával is elérhető. Mindkét állatfaj alkalmas az extenzív és intenzív tartásmódra. Az extenzív, hagyományos tartás és a kapcsolódó takarmányozás az alapanyagok (a húsok) és a termékek előnyösebb összetételét eredményezhetik, miáltal az egészséges humán táplálkozásban betöltött szerepük is jelentős.

1. A *mangalica sertés* hagyományos magyar sertésfajta (mint monogasztrikus állat) húsának zsírsav összetétele a takarmányozással jelentősen befolyásolható. Így a fajta hatása mellett az úgynevezett extenzív (legeltetés és hagyományos abrak) tartás – szemben az ún. intenzív (hízalás táppal) tartással, előnyös a CLS és az n-3 zsírtartalomra. A mangalica sertéshúsból, szürke marha húsból és mangalica szalonnából készült termékekben a tendencia folytatódik.

2. A *magyar szürke szarvasmarha* a monogasztrikus állatfajokkal ellentétben, kérődzőkben a zsírsavösszetétel változtatás lehetősége nehezebb, mert a takarmányból felvett telítetlen zsírsavakat a bendő mikroorganizmusai telített zsírsavakká alakítják át. Ugyanakkor kutatások bizonyították, hogy a hagyományos fajták húsának zsírsavösszetétele eltér más specializált hasznosítású fajtáktól, illetve az n-3 zsírsavak aránya az etetett takarmányoktól függően széles határok között mozoghat.

2. A Bakonyerdő Zrt. „Festetics Imre” állatparkja

Festetics Imre, egy Vas megyei arisztokrata volt az első magyar tudós, aki önálló örökléstan munkát közölt egy nemzetközi tudományos folyóiratban. A cikkben Festetics Imre szó szerint a „természet genetikai törvényeiről” (genetische Gesetze der Natur) beszél, azokról a törvényekről, amelyek megítélése szerint a jellegek öröklődésének a menetét irányítják a nemzedékek egymást követő sorozatában. A szenzációt az időpont (1819!) jelenti, hiszen mindez három évvel Mendel születése előtt történt; a genetika szót az angol Bateson csak 1905-ben fogadtatja el az új tudomány megnevezésére.

Külön érdekessége az anyagnak, hogy szerepel benne Mendel II. törvényének a lényege az egyes szülői tulajdonságok megjelenéséről a hibridek második nemzedékében. Ezt Festetics majdnem 50 esztendővel a Mendel-féle cikk megjelenése előtt fogalmazta meg, genetikai törvényei empirikus jellegűek

A magyar őshonos és régen honosult, valamint veszélyeztetett háziállat fajták génmegőrzésének elősegítése, a bennük rejlő nemzeti tradicionális értékek ápolása, társadalmi, gazdasági, tudományos, kulturális elfogadtatásának fokozása országos érdek.² A Bakonyerdő Zrt. „Festetics Imre” állatbemutató parkja az előbbi feladatokat igyekszik állatbemutatójával és az ott kialakított falusi udvarral bemutatni.

2.1. A Bakonyerdő Zrt. „Festetics Imre” állatbemutató parkjának állatállománya

Őshonos szarvasmarha fajtáink:

- Magyar szürke marha,
- Magyar tarka marha,
- Magyar bivaly.

Őshonos sertésfajtáink:

- Mangalica sertés
  - Szőke,
  - Vörös,
  - Fecskehasú.

Őshonos juhajtáink:

- Cikta,
- Cigája,
- Magyar/hortobágyi/racka (fekete-fehér),
- Magyar merinó,
- Nemesített magyar kecske.

Őshonos lófajtáink:

- Hidegvérű lófajtánk
  - Muraközi lófajta.

- Melegvérű lófajtánk
  - kisbéri félvér lófajta
 Magyar számár.

Őshonos baromfifajtáink:

- Tyúkfélék,
- Fedett nyakúak
  - Sárga magyar,
  - Fehér magyar,
  - Kendermagos magyar,
  - Fogolyszínű magyar tyúk.
- Kopasz nyakúak
  - Az erdélyi kopasznyakúak fekete, fehér, kendermagos.

Őshonos magyar pulykafélék:

- Magyar pulyka, fekete és fehér
- Rézpulyka,
- Bronzpulyka

Őshonos magyar vízi szárnyasok:

- Magyar kacska: fehér, tarka,
- Magyar lúd,
- Magyar fodros tollú lúd, fehér, szürke és tarka,
- Gyöngytyúk.

Őshonos magyar kutyafajok:

- Puli
- Komondor

Őshonos vadfajtáink:

- Gímszarvas,
- Őz,
- Dámvad,
- Muflon,
- Vaddisznó,
- Fácán,
- Fogoly.

A park állatállományát, a fajok leírását és a fontos tudnivalókat a látogatóknak elérhető, színvonalas tájékoztatók tartalmazzák. Az állatpark szerves kapcsolódik a zrt. egyéb regionális feladataihoz.

2.2. A Bakonyerdő Zrt. egyéb regionális feladatai (a teljesség igénye nélkül)

2.2.1. A Bakonyerdő Zrt. Erdei Iskolái

Esterházy Erdészeti Erdei Iskola

A Bakonyerdő Zrt. a Pápa melletti Kupi erdőben alakította ki a környezeti nevelést célzó erdei iskolai foglalkozások, egyéni és csoportos túrák, kirándulások számára alkalmas Esterházy Erdészeti Erdei Iskolát és a hozzá szorosan kapcsolódó Tallós Pál tanösvényt. Az iskola Erdészeti erdei iskolai minősítéssel rendelkezik. A tanösvény és az erdei iskola jó lehetőséget kínál a Bakonyalja élő környezetének, a környék műemléki, történelmi nevezetességeinek megismerésére. Betekintést kaphatunk a Bakonyalja jelenkori erdőgazdálkodásáról is. A tanösvény tematikája egyaránt tudja szolgálni az óvodást vagy akár a felnőtt érdeklődőt.

Bakonyi Kisbetyár Erdei Iskola

Erdei iskolánk a négy évszakot átölelve, egész évben várja a kalandra, nyugalomra, tiszta levegőre, a természet szépségeire és különleges élményekre vágyó látogatóit.

Az erdei iskola jól kiépített infrastruktúrát biztosít az ott zajló nevelési és oktatási munkához.

2.2.2. Részvétel a keszthelyi Riviéra fejlesztésében

A célok megvalósításában a térség egyik legfőbb gazdálkodója a Bakonyerdő Zrt. nagyon fontos szerepet játszik.

A Keszthelyi Riviéra részei a „Nátúr-Kultúrpark” fejlesztése irányába kívánnak elmozdulni, létfeltételeit meghatározó feladata ezen helyi környezeti, természeti értékek tudatosítása, a megóvásuk, ennek érdekében pedig a fenntartható hasznosításuk fontosságának széles körben való elfogadtatása!

Lehetőségeik:

- Örökségvédelem:
A lakosság kultúrténykedése a már rómaiaktól megkezdett úton haladt, amelyet mezőgazdasággal, szőlőműveléssel és állattenyésztéssel jellemezhetünk, a hagyományos gazdálkodási módok (legeltetési állattartás, kaszálós rétművelés stb.) teljes eltűnése, melynek következményeként egyre növekszik a felhagyott és gyomosodó szántóterületek (ugarok) illetve rétek aránya
- A kiút biztosítása:
  - Természetvédelmi terület, parkok nagyobb hasznosítása.
  - Tematikus túrautakkal a vonzerő növelése, de a tematikus út javaslatok (a nyolc! javaslat!) egyike sem érint állattenyésztési témákat, még részleteiben sem!
Ezért fontos lenne: az őshonos háziállatfajtákkal gazdálkodó családi gazdaság, legeltetési állattartás felújítása, a helyi piac – már vannak nyomok!
- Természetvédelmi Oktató Központot kell létrehozni, amely erdei iskola – turistaház – ökoéterem is egyben, és tanösvényhez is csatlakozik.
A tervezett tanösvény hossza 1300 fm és az alábbi állomásokat tartalmazza (Állami Erdészetszolgálat Térségfejlesztési Terve, 2003 után):
A visegrádihoz hasonló „ambuláns oktatást” folytat, előre eladott helyekkel.
A természeti és települési környezet turisztikai értékeit bemutató sétautakat és turistautakat gondoz.

A fenti célok megvalósítása az érintett önkormányzatok, kistérségek, civil szervezetek, szakhatóságok és gazdálkodók együttes összefogását feltételezi.

A régió kistérségében a KU-2, KU-3-as útvonalak projektgazdája is a BAKONYERDŐ Zrt.

2.2.3. A zrt. környezetvédelmi feladatai

- Erdők ápolása
  - Ökológiai adottságokhoz képest alacsony erdősültség növelése.
  - Természetes, természet közeli erdők kialakítása.
  - Őshonos fajok szaporítása.
- Vadgazdálkodás
  - Apróvadállomány.
  - Apróvad-gazdálkodás gondozása.
- Hulladékkezelés támogatása
  - Szervezett szelektív szeméthyűjtés, szállítás.
  - Veszélyes hulladékok összegyűjtése, tárolása, szállítás.
  - Szennyvízkezelés.

A térség jellegzetes gazdálkodásában (környezetvédelmi ipar, erdőgazdaság, növény- és állattenyésztés, idegenforgalmi-vendéglátóipari szolgáltatás) még nem teremtette meg a „több lábbon állás” feltételeit és eszközrendszerét sem, amelynek következménye; a fiatalok elvándorlása. **Ezen változtatni a BAKONYERDŐ Zrt. feladata is a jövőben, „hogyan homloknyi országot” (Váci Mihály) megmenthessük!**

Jegyzetek

1. Seregi J. (2010): nem publikált anyag.
2. Szalay I. és mtsai (2010).

Felhasznált irodalom

- Hajduk P., Sáfár L., Nagy B., Seregi J., Brem G. (2007): Korszerű állatazonosítási eljárás alkalmazása a Magyar Juhtenyésztő Szövetség gyakorlatában. *A Hús*, 17., 1., 44–46.
- Holló G., Nuernberg K., Sutyor I., Seregi J., Tózsér J., Repa I., Holló I. (2006): Healthy beef – Opportunities for the enhancing of the beneficial fatty acid in beef. *Hungarian Agricultural Research*, 3. 19–22.
- Holló G., Seregi J., Holló I., Repa I. (2003): Some carcass/meat quality traits relation to the measurements of novel (CT, MR) techniques. *Proc. of the 54th Annual Meeting of the European Association for Animal Production*. Roma, Italy. 31. August - 3. Sept. 108. p.
- Holló I., Fal I., Seregi J., Horváth K., Andrassy Z., Holló G., Repa I. (2003): A fajta és a takarmányozás hatása a vágóértékre és a húsminőségre. *XLV. Georgikon Napok, Új stratégiák az agrárgazdaságban EU csatlakozás 2004*. Keszthely szeptember 25–26.
- Radics L., Seregi J. (szerk.) (2003): *Az ökológiai szemléletű állati termék előállítás*. Szaktudás Kiadóház Budapest.
- Radics L., Seregi J., Pusztai P., Holló G. (2005): Az őshonos állatfajták szerepe az ökológiai állattartásban. SAFO Roadshow szeminárium, „Ökoállattartás az EU-ban és Magyarországon. Kérdések és megoldások.” SZIE Állatorvostudományi Kar, Budapest, június 9. 18–19.
- Zsarnóczay G., Holló G., Vada Kovács M., Nagy S., Böhrer P., Seregi J. (2004): The production of Hungarian bio sausage of high food safety standard. *Farm to Fork Food Safety: A Call for Common Sense*. EU-RAIN Conference. Athens, 2004. Mai 12–14. 22.
- Egyéb irodalmi anyagok a szerzőknél rendelkezésre állnak.